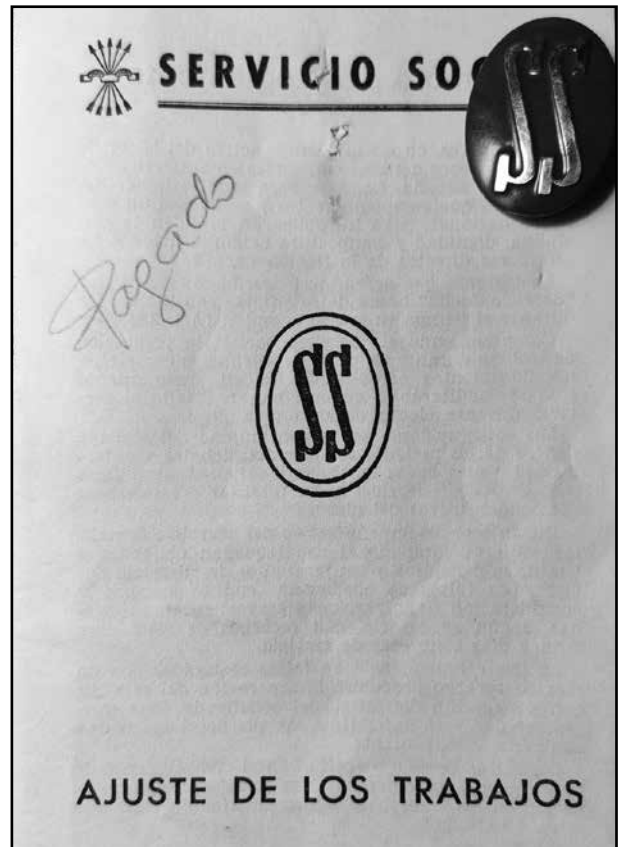

EL SERVEI SOCIAL DE LES DONES DURANT L'ÈPOCA FRANQUISTA

JOAN SANZ
JOAQUIM ARNAU

A començament de la dècada dels anys 30 l'Estat espanyol es trobava en un moment complex ja que, mentre deixàvem enrere la dictadura de Miguel Primo de Rivera, s'accentuava la crisi econòmica i creixia la polarització entre esquerres i dretes. La instauració de la Segona República a partir de les eleccions de 1931 va suposar un període amb nombroses i importants reformes de caire progressista i democràtic: sufragi universal amb el vot femení a partir de l'any 1933 i una major participació de les dones en la vida pública, millores per als treballadors amb un salari mínim i la regulació de la jornada laboral, la instauració del matrimoni civil i la llei del divorci, la construcció d'escoles apostant per un ensenyament públic, laic i obligatori per reduir l'analfabetisme, els inicis d'una reforma agrària...

Va ser en aquest context quan l'octubre de 1933 José Antonio Primo de Rivera va pronunciar el discurs fundacional de Falange Espanyola. Com que el moviment falangista no permetia a les dones formar part d'aquest, José Antonio va permetre

N.º del reg. 22821

REGIDURIA PROVINCIAL
de Castellón

Pepita T. Caldich de Tostor
somiciliada en Calle de la Libertad
calle de prol. Oranosa
núm. 1 piso 1, le corresponde cumplir el SERVICIO SOCIAL en los meses.
enero 71

Cumple dicho Servicio en la forma que se consignará en las siguientes:

HOJAS DE SERVICIO

17 de 1934 de 1934
La Regidora Provincial

(Sello)

Libreta dels Serveis Socials de Pepita Caldich

que es creés una Secció Femenina de Falange en 1934. La seua germana Pilar va ser la principal dirigent fins la dissolució el 1977, amb l'arribada de la democràcia i el final del franquisme.

En acabar-se la guerra i instaurar-se la dictadura franquista la majoria de drets que havien aconseguit les dones durant l'etapa republicana van quedar derogats: el dret a vot, el divorci, els matrimonis civils, el dret a la participació pública i es va limitar la seua activitat laboral a un grup molt reduït de feines. La majoria de les dones no van tindre més remei que abandonar els seus llocs de treball i tornar a les tasques domèstiques. En aquest context el paper de la dona a la societat va quedar fortament marcat per la ideologia autoritària del règim. Per a transmetre la ideologia es va tirar mà de diferents branques i institucions lligades a la *Falange Española Tradicionalista i de las JONS*, com van ser ens sindicats verticals, el *Auxilio Social*, el *Frente de Juventudes* o la *Sección Femenina*.

Durant aquest procés de transformació, va sorgir el que es coneix com a Servei Social de la Secció Femenina, una obligació creada pel franquisme per

canalitzar les activitats femenines dins del marc oficial del règim. El Servei Social es va instaurar formalment als anys quaranta, després de la guerra civil, i vinculat a la Secció Femenina de la Falange. Aquesta estructura tenia com a objectiu "educar" les dones segons els valors del franquisme, fomentant la formació religiosa, la disciplina i la realització de les tasques de la casa. Aquesta secció buscava preparar la dona com a mare, esposa i mestressa de casa. Educar-la en la submissió i que aquestes idees es poguessen transmetre generació rere generació.

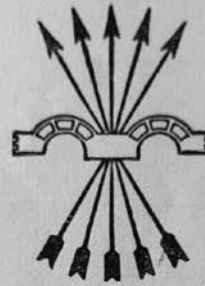
Els ensenyaments que es rebien en la fase de formació eren: religió, formació política (nacional-sindicalisme), economia domèstica, cursos de cuina i confecció, higiene i medicina casolana, treballs manuals, tasques de la casa com rentar i planxar, cria dels fills/es i en algunes ocasions activitats d'educació física. També es fomentava la participació en esdeveniments religiosos, festivals culturals com el del grup de danses del poble en el concurs de Coros i Danzas de la Secció Femenina que va guanyar un premi a Madrid, la participació, tots els anys, al pregó de Festes de la Magdalena o en altres actes cívics, però sempre amb una orientació de reforç del sentiment franquista.

Fins el 1944 no es va aconseguir un Decret que obligués pràcticament totes les dones al compliment del Servei Social. Tot i que no es preveien sancions per incompliment del mateix havien de fer-ho les dones solteres entre 17 a 35 anys que volguessen accedir a un treball remunerat, aconseguir un títol acadèmic o oficial, afiliar-se a qualsevol associació. Per obtenir el passaport o el carnet de conduir, per a exercir funcions públiques o aconseguir places en l'Administració de l'Estat, calia demostrar haver complert el servei.

Només les dones que tenien algun problema físic o malaltia, estar casada o vídua amb algun fill al seu càrrec, haver prestat serveis durant la Guerra Civil o que estiguessen treballant en entitats que no permetien el descans suficient per al compliment del servei, estaven exemptes del seu compliment.

Tot i que moltes dones van participar amb voluntat d'ajudar, aprendre, formar-se o aconseguir una via d'inserció social, mai no s'ha d'oblidar que el seu funcionament i els continguts que s'impartien estaven íntimament lligats a la ideologia franquista, que mirava d'aconseguir un model femení d'acord amb la seua ideologia.

Malgrat la dependència política que la Secció Femenina tenia del règim, en algunes ocasions aquesta organització va significar un espai important on poder realitzar activitats d'alliberament dins de l'àmbit femení. Una mínima via d'escapament per a les dones més inquietes i independents, que van aprofitar l'organització com a punt de trobada, d'intercanvi de coneixements, d'organització

Preparate para el hogar y para tu ayuda desinteresada a la sociedad.

El **SERVICIO SOCIAL** te ofrece una oportunidad de generosidad y de formación.

Debes cumplir este Deber Nacional sin interrupción. Tú serás la primera beneficiada.

A la total terminación del **SERVICIO SOCIAL** ocúpate de tramitar y de obtener el **CERTIFICADO DEFINITIVO**, documento acreditativo del cumplimiento de tu **SERVICIO SOCIAL**.

Gráf. Marfín - Antonio López, 166

Mod. - S. S. - 2.021

Foto cedida per la família Herrera Calduch-Betoret

d'activitats culturals, participació en viatges i esdeveniments festius.

Per exemple, com ja hem dit, la creació dels grups de *Coros y Danzas* i els concursos que organitzaven a més de la recuperació del folklore i de la música tradicional, es van convertir en un dels pocs mitjans d'accés que tenia la dona a l'oci, afavorint llaços de convivència i donant a les participants l'oportunitat de relacionar-se amb altres persones, conèixer gent nova i, sobretot, de viatjar.

Isabel Aguilar¹, professora del Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Granada al seu article: "La participación activa de la mujer en la Sección Femenina: su labor cultural (1939-1952)" defensa que, al marge de l'objectiu d'adoctrinament i socialització perseguit per les dones de Falange, les seues activitats culturals i artístiques van poder crear un espai de "llibertat" per a la dona més obert que l'ofert per les organitzacions catòliques i l'Església. Les integrants de la Secció de Cors i Danses van poder viatjar fins i tot a l'estranger, les educadores i divulgadores socials, a més d'educar la dona, van recuperar tradicions i històries dels

diferents pobles, van "salvar" l'artesanaria, van organitzar exposicions, van fomentar les arts, la música i les danses de l'Estat espanyol. A més, la *Revista Y para la mujer* va destacar en alguns dels seus números la contribució de la dona en exposicions artístiques que, amb el títol "un pinzell femení", van contribuir a "fer país" i al manteniment dels valors tradicionals. En concret, el programa artístic i cultural de la Secció Femenina, sota el paraigua de la tradició i del folklore, va poder suposar una vàlvula d'escapament a la rutinària vida de la llar i del control ferri que exercia l'aparell franquista.

NOTA:

¹ "La participación activa de la mujer en la sección femenina: su labor cultural (1939-1952)" d'Isabel Aguilar Carrión, dins d'*Investigación y género. Inseparables en el presente y en el futuro: IV Congreso Universitario Nacional "Investigación y Género"*. Sevilla, 21 i 22 de juny de 2012 / coord. per Isabel Vázquez Bermúdez, 2012, ISBN 978-84-954-9987-5, pàgs. 39-56.

Activitats de teatre de les joves que feien el Servei Social a començament dels anys 70. Foto cedida per la família Herrera Calduch-Betoret

L'Associació d'Amics de Mainhardt recorda que aquelles sòcies i socis que no tenen domiciliat el pagament de la quota l'han de fer efectiva el més ràpidament possible.

QUOTA 2025 - 15 €

D'acord amb els Estatuts, aquelles sòcies i socis que no estiguen al corrent de la quota i tinguen un deute acumulat de 2 anys seran donats de baixa de l'associació.